

Podprojekt „Zámecká knihovna Valdštejnů na zámku v Doksech – signatura A 75 – letáky o třicetileté válce“ – 6. etapa (VISK – Memoriae mundi series Bohemica 2011) knihovny Národního archivu a jeho celkové zhodnocení z hlediska využití digitalizovaných dokumentů

/ Václav Bartůšek /

V rámci podprogramu VISK 6 (Memoriae Mundi Series Bohemica)¹ bylo realizováno celkem šest etap podprojektu digitalizace starých tisků z fondu knihovny NA (dílčí fond Knihovna Valdštejnská) „Zámecká knihovna Valdštejnů na zámku v Doksech – signatura A75 – letáky o třicetileté válce“, k nimž bylo přidáno ještě 9 drobných tisků z fondu Knihovna A (Knih.A) knihovny Národního archivu. Stav ukazuje tabulka průběhu digitalizace v letech 2006–2011, kde jsou uvedeny dotace Ministerstva kultury České republiky, které podle stávajících nařízení mohly tvořit nejvíce 70% celkové částky vynaložené na digitalizaci, zbytek částky (většinou býval o málo větší než 30%) pak hradila instituce, která o digitalizaci dokumentů projevila zájem aktivní účastí na grantu, tedy ve zde uvedeném případě Národní archiv.

1 VISK 6 je národní program, jehož cílem je zajistit ochranu a zpřístupnění vzácných dokumentů (rukopisů a starých tisků) v digitální podobě. Je součástí kulturní politiky ČR v oblasti ochrany a zpřístupnění kulturního dědictví, je zapojen do programu UNESCO Paměť světa. Výsledky programu jsou prezentovány a zpřístupněny v národní databázi MANUSCRIPTORIUM.

Etapa	Rok	Počet digitalizovaných dokumentů	Počet obrazů	Celkové náklady v Kč	Náklady NA v Kč	Dotace MK ČR v Kč	Dotace MK ČR v %	Pozn.
1	2006	25	756	119.693	42.693	77.000	64	1 kniha mimo projekt zdarma
2	2007	15	932	110.774	33.774	77.000	69,5	
3	2008	17	658	109.872	33.872	76.000	69,2	
4	2009	17	664	109.889	33.889	76.000	69,2	
5	2010	22	794	121.573	36.573	85.000	69,9	
6	2011	25	841	129.998	39.998	90.000	69,2	
Celkem	6 let	121	4645	701.799	220.799	481.000	68,5	

Každá z etap digitalizace měla svůj specifický charakter, jak ukazují zveřejněné poznatky a závěry z digitalizace v jednotlivých etapách uveřejňované postupně v tomto periodiku *Paginae historiae* 15, 2007, s. 505–510, *Paginae historiae* 16, 2008, s. 561–566, *Paginae historiae* 17, 2009, s. 320–321, *Paginae historiae* 18, 2010, s. 310–320 a *Paginae historiae* 19, 2011 s. 270 a 272 a také v příspěvku Digitalizace historických knižních fondů v knihovně Národního archivu (staré tisky), předneseném na 20. ročníku odborné konference Problematika historických a vzácných knižních fondů, kterou uspořádala Vědecká knihovna v Olomouci ve dnech 20. a 21. září 2011.² Také v rámci samotné digitální knihovny historických fondů – Manuscriptoria byla zveřejněna informace o všech nově zpřístupněných drobných tiscích ke třicetileté válce i drobných tiscích o Valdštejnech a dalším materiálu.³ Zprávy a přehledy v odborném tisku i v Manuscriptoriu informovaly celkově i s připomenutím závěrečné etapy digitalizace ve fondech knihovny Národního archivu, případně i v jeho dalších archivních fondech, samotným širší odbornou veřejnost a bývaly rovněž využívány také jako fakultativní přílohy k dalším žádostem o grant pro Ministerstvo kultury České republiky.

Jaká tedy byla šestá – závěrečná etapa tohoto již dříve v tomto periodiku pětkrát připomínaného digitalizačního podprojektu? V rámci podprogramu *Memoriae mundi series Bohemica 2011*, v 6. etapě podprojektu knihovny NA *Zámecká knihovna Valdštejnů na zámku v Doksech – signatura A75*

2 Příspěvek bude vytištěn ve sborníku ze semináře.

3 www.mamucryptorium.com.

- *letáky o třicetileté válce* - tj. v projektu digitalizace příležitostných tisků z 1. pol. 17. stol. bylo zdigitalizováno celkem 25 drobných tisků v rozsahu všech 841 stran všech dokumentů (obrazů).⁴ Do VI. etapy digitalizace bylo začleněno kromě dokumentů souvisejících s dokončením projektu přímé digitalizace drobných starých tisků z části fondu *Zámecká knihovna Valdštejnů na zámku v Doksech - signatura A 75 - letáky o třicetileté válce*, (9 tisků o třicetileté válce a 7 drobných tisků z fondu A 75, některé jsou označeny A 74), který tak byl kompletně zdigitalizován, ještě 9 letáků z období třicetileté války z knihovny A. Důležitá jsou zejména i souhrnnější díla Johanna Ristena *Kriegs und Frieden Spiegel...*, vyd. v Hamburku 1640 a *Summarische Chronik...* z roku 1650. Do digitalizace nebyly zahrnuty signatury Knih. Vald. A 75/102, protože se jedná o méně kvalitní duplikát než je tentýž dokument se signaturou Knih.Vald.A 75/103 a dokument z fondu Knih. A. I V 367 *Lobred und Gratulation...*, München 1621, ed. Joachim Reichel, který se nachází v Manuscriptoriu, jak bylo zjištěno při průzkumu v prosinci 2010. V materiálu lze prokázat nejen obsahová, ale i tiskařská bohemika. Fond jako celek, stejně tak i dalších 9 drobných tisků z období třicetileté války je významným materiálem k poznání Evropských dějin v tomto celém období. Domníváme se a stále zdůrazňujeme, že kompatibilita tohoto polytematického fondu budovaného v souvislosti s politickou vojenskou i kulturní činností významného českého šlechtického rodu, kterým Valdštejnové bez pochyb byli, je též důležitým kritériem k digitalizaci jejich odkazu. V tiscích se vyskytují též i rukopisné poznámky, případně i vpisky nejspíše valdštejnských zámeckých knihovníků nebo možná i šlechticů samotných, případně i jiných čtenářů.

Význam zpřístupnění pramenů o třicetileté válce v rámci podprogramu *Memoriae mundi series Bohemica* v rámci programu Veřejné informační služby knihoven (VISK) pro roky 2006–2011 spočívá ve srovnání těchto starých tisků pro studium v knihovně NA i pro další studium a zpřístupňování historických knihovnických fondů knihovny NA. Takto vybraný soubor pro digitalizaci má důležité místo ve studiu pramenů z tohoto období, tedy i z hlediska specifík sběratelské činnosti šlechtického rodu, což platí i o celé signatuře Knih.Vald.A. Některé dokumenty spolu úzce souvisejí, proto by bylo vhodné digitalizovat i další dokumenty z fondu, zejména ze signatur Knih.Vald.A/3–74, pokud již nebyly digitalizovány. Je nutné

4 V Manuscriptoriu se při digitalizaci jedná o vytváření věrné digitální kopie originálu dokumentu – tedy i desek, hřbetu, přideští, předsádky apod.

akceptovat složitost postupu, při němž je třeba vyloučit knihy digitalizované v podprogramu, případně konzultovat knihy již zapsané s přihlédnutím k úloze variant dokumentů. K tomu může napomoci i studium nově digitalizovaného materiálu ve srovnání s výstupy ze zahraničních pracovišť např. z univerzity v Augspurgu apod.,⁵ jak na ně upozornili i pracovníci archivu, jimž může v budoucnu posloužit tento materiál při badatelské činnosti.

Z těchto podmínek vycházejí i další možnosti pokračování digitalizace starých tisků v knihovně NA, pokud se najdou specifika tématická, nebo podle druhů a typů dokumentů, jako je např. povaha teatrálií, univerzitních tezí, filozofických a teologických traktátů, úředních tisků v Knihovně A, ale i pozůstatky (spíše jen zlomky) klášterních knihoven premonstrátů v Želivě a bosích augustiniánů v Německém Brodě (do Želiva přebráno premonstráty při pozdější výuce na gymnáziu), drobných tisků v Knihovně B, i dalších fondů nebo jejich částí po průzkumu a zpracování. Do budoucnosti je to asi dobrá perspektiva, nelze vyloučit ani zapojení jinou cestou. Vzhledem k nárůstu digitalizace tohoto druhu pramenů u nás i v zahraničí je třeba procházet nejen Manuscriptorium jako systém shromažďující a zpřístupňující na Internetu informace o historických knižních fondech provázaný s digitální knihovnou digitalizovaných dokumentů, ale i celou řadu prohlížečů digitalizovaných dokumentů, zejména VD 17 po střední Evropu, ale i jiné pro ostatní země. Je třeba si zároveň uvědomit, že bude velice záležet na tom, zda a za jakých podmínek bude další průběh možno realizovat v rámci finančních možností obou účastníků digitalizačního podprojektu a vždy je třeba mít na mysli, že digitalizace rukopisných památek ze starší doby má z hlediska celkové strategie digitalizace v tomto moderním směru ochrany našeho kulturního dědictví téměř vždy přednost.

Také samotné Manuscriptorium prošlo během šestiletého vývoje, kdy zde náš podprojekt probíhal, viditelnými proměnami. Nejdůležitější nastala asi v roce 2010, kdy došlo k dovršení procesu vytváření nově pojatých stránek tohoto portálu, kterých se používá dodnes. Právě v nich jsou zobrazeny výsledky dosažené v projektu *Memoriae mundi series Bohemica* na základě obohacení o zkušenosti i digitalizované materiály v několikaletého (zhruba 2006–2010) celoevropského projektu *Enrich*, zaměřeného na digitalizaci rukopisů a starých tisků ve významných knihovnách několika

5 Šulc, Jaroslav. *Theatrum Europaeum a další cenné prameny k dějinám raného novověku, zpřístupněné on-line na webu Univerzitní knihovny v Augsburgu*. In: Kuděj 8, č. 1, 2006, s. 93.

evropských zemí, který byl úspěšně završen a obhájen počátkem roku 2010 a trval zhruba předchozí tři roky. Důležitým výsledkem bylo umožnění bezplatného využívání, po původním placeném licencovaném přístupu, podmíněném buď zaplacením licence, nebo aktivní účastí jednotlivých účastníků v projektu, mezi něž patřil již v této době rovněž Národní archiv. Nové změny pak umožnily přístup co možná největšího počtu vážných zájemců z řad uživatelů z okruhu odborné veřejnosti po souhlase s licenčním ujednáním.